

DOI: [10.32702/2307-2105-2018.12.90](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2018.12.90)

УДК 338

*В. Є. Редько,
к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту та туристичного бізнесу
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, м. Дніпро
А. О. Русіна,
магістрант Дніпровського національного університету ім. О. Гончара, м. Дніпро*

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННІ СТАЛОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ГОТЕЛЮ

*Viktoriiia Y. Redko
Candidate of Economic Science, Associate Professor,
Associate Professor of Management and Tourist Business Department,
Oles Honchar Dnipro National University, Dnipro
Anastasiia O. Rusina
Magistry of the Tourism specialty 242,
Oles Honchar Dnipro National University, Dnipro*

INTERNATIONAL PRACTICE OF FORMATION THE HOTEL SUSTAINABLE INFRASTRUCTURE

Аналізуючи наукові праці закордонних й українських науковців, було визначено, що поняття «інфраструктура готелю» вимагає нового трактування з урахуванням сучасних змін ринку й переходу на сталий розвиток. Стала інфраструктура готелю має охоплювати матеріальний, інформаційний, інженерно-технічний й сервісний комплекс об'єктів й обслуговування для забезпечення ефективної діяльності готелю, який сформований на засадах ресурсозбереження й природокористування, і підпорядковується принципам відповідального менеджменту. З'ясовано, що зміна векторів розвитку готельного бізнесу на сталість обумовила появу національних й міжнародних систем екологічної сертифікації готелів, головними критеріями яких визначено охорону навколишнього середовища й відповідальний менеджмент. Практика формування інфраструктури на засадах сталості вивчена на прикладі готельного оператора «AccorHotels». Створення сталої інфраструктури готелів «AccorHotels» передбачає економію ресурсів, використання енергозберігаючих технологій, раціональне природокористування й корпоративну відповідальність кожного готелю відповідно до програми Planet 21. Програмою передбачено присвоєння готелям рівня Bronze, Silver, Gold й Platinum на основі комулятивної бальної оцінки. Основними критеріями, що вимагають формування сталої інфраструктури готелю для отримання найнижчого рівня Bronze, визначено застосування енергоефективної системи кондиціонування, контролю споживання води, використання енергозберігаючих освітлювальних приладів, екологічно чистих мийних засобів, виконання умов сортування сміття й утилізації відходів. Найвищим Platinum рівнем передбачено повний перехід готелю на автоматизований облік, аналіз, управління і контроль ресурсоспоживання, управління номерним фондом, застосування відновлювальних джерел енергії, вторинного використання води, паперу й сміття. Такий підхід до управління інфраструктурою готелю вимагає значних

капіталовкладень й інвестицій, проте створює можливості зниження експлуатаційних витрат, економії ресурсів, набуття нових конкурентних переваг в умовах переходу світової економіки на сталий розвиток.

Analyzing the scientific works of foreign and Ukrainian scholars, it was determined that the dimension "hotel infrastructure" requires a new interpretation with accountability of the contemporary market changes and the transition to sustainable development. The sustainable infrastructure of the hotel must reach out to with the material, informational, engineering and technical and service component of objects and customer care about maintenance of effective operation of the hotel, which is formed on the basis of cost-effective use of resources and management of natural resources and is submit to the principles of responsible management. It was found out that the change of the vectors of sustained development of the hotel business determined to instance of national and international systems of ecological certification of hotels, the environmental protection and responsible management were determined the main criteria. The practice of formation infrastructure on the basis of sustained was studied on the example of the hotel operator "AccorHotels". The formation a sustainable infrastructure of AccorHotels includes a resource saving, using energy-saving equipment, environmental management and corporate responsibility for each hotel in accordance with Planet 21. The program foreseed to conferment of Bronze, Silver, Gold and Platinum level of hotels on the basis of a communicative score assessment. The main criteria of the formation a sustainable hotel infrastructure for the lowest level Bronze is using: the energy-conservative illuminating devices, the power efficient air conditioning systems, water consumption control, energy saving lighting equipment, environmentally friendly detergents, the implementation of conditions for the sorting of waste and waste disposal. The high-level Platinum provided for a complete transfer of the hotel to automated accounting, analysis, management and control of resource consumption, management of guestroom inventory, use of renewable energy sources, recycling of water, paper and garbage. This state approach to hotel infrastructure management requires significant involvements and investments, but it creates the opportunities for reducing operating costs, saving resources, gattng a new competitive advantages in the context of the transition of the world economy to sustainable development.

Ключові слова: стала інфраструктура готелю; раціональне споживання ресурсів; енергозбереження; природокористування; Planet21.

Keywords: sustainable infrastructure of hotel; prudent use of resources; conservation of energy; natural resource use; Planet21.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Незворотні наслідки нераціонального використання природних ресурсів й забруднення навколишнього середовища загострили проблеми збереження для майбутніх поколінь історичної й природної спадщини, екосистем та біорізноманіття, обмеження наслідків зміни клімату, деструктивного впливу на довкілля і вимагають невідкладного реагування на них на мікро-, мезо-, макро- й глоборівні економічних систем. Напрями й способи вирішення цих проблем знайшли відображення у Глобальних цілях сталого розвитку, державних стратегіях сталого розвитку країн й програмах сталого розвитку й соціальної відповідальності бізнесу як транснаціональних корпорацій, так і національних підприємств. Саме дев'ята ціль нової глобальної програми сталого розвитку стосується розбудови сталої інфраструктури, критеріями якості якої визначено екологічність й ефективність використання ресурсів [1], що набуває особливої актуальності в готельному бізнесі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. В науковій літературі з питань готельного менеджменту дослідженню сутності інфраструктури готелю, її складових і якості приділено багато уваги. С.І. Байлик визначає термін «інфраструктура готелю» як комплекс матеріально-технічних та трудових ресурсів, які беруть участь в процесі надання готельних послуг»[2]. Н.І. Кабушкін у своїх працях визначає інфраструктуру готельного підприємства як матеріально-технічну базу підприємства, яка необхідна для створення, реалізації та просування готельного продукту [3]. Л.І. Нечаюк розглядає інфраструктуру готельного бізнесу як комплекс взаємопов'язаних структур та об'єктів, що являють собою систему, яка забезпечує функціонування готельного підприємства та є його основою [4]. Проте в сучасних

умовах господарювання інфраструктура готелю повинна не тільки забезпечувати його функціонування, а має відповідати сучасним умовам попиту, бути привабливою, енергоефективною й екологічною.

Зміна векторів розвитку готельного бізнесу на сталість обумовила появу еко-готелів, національних й міжнародних програм екологічної сертифікації підприємств туристичної індустрії в світі [5], що вимагає від них удосконалення інфраструктури. Так, для оцінки енергоефективних і екологічних проектів в готельному бізнесі застосовуються добровільні системи сертифікації будівель LEED (англ. Leadership in Energy and Environmental Design) [6] й BREEAM (англ. Building Research Establishment Environmental Assessment Method) [7], що спрямовані на створення «зеленої» інфраструктури готелів ще на етапі будівництва. Програма міжнародної добровільної екологічної сертифікації «Green Key» передбачає визначення відповідності готелів та їх кейтерингових служб, хостелів, конгрес-центрів будинків відпочинку критеріям екологічності (використання альтернативних джерел енергії, моніторинг споживання води та рециркуляція стічних вод, організація харчування на основі органічних продуктів, відмова від паперового й пластикового посуду, використання безпечних і нешкідливих для довкілля мийних засобів, застосування енергоефективної системи кондиціонування та енергозберігаючих освітлювальних приладів, виконання умов сортування сміття й утилізації відходів, використання немоторизованих транспортних засобів, наявність номерів, де неможна палити) [8]. Громадською організацією «Зелене досьє» розроблено програму відповідального менеджменту й екологічного маркування для українських готелів, що передбачає відповідність 103 критеріям, 75 з яких є обов'язковими [9]. Ця добровільна сертифікація передбачає контроль споживання води, сортування сміття й утилізації відходів, мінімізацію споживання енергії, озеленення прилеглої території готелю, мотивування персоналу й гостей відповідального споживання тощо. Слід звернути увагу, що світовими готельними мережами запроваджено власні програми екологічного менеджменту, які спрямовані на економію енергії й води, зменшення викидів вуглецю та впровадження системи відповідального менеджменту.

Отже, перехід від «коричневої» економіки на «зелений» розвиток вимагає від підприємств готельного бізнесу створення й удосконалення власної інфраструктури, побудованої на принципах екологічності, економічності й соціальної доцільності. Досвід світових готельних мереж у впровадженні в свою діяльність програм відповідального менеджменту є доволі великим та різноманітним, а тому потребує детального вивчення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою написання статті є визначення чинників впливу на формування сталої інфраструктури готелю на основі вивчення міжнародного досвіду.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Готельний бізнес виступає найбільшим споживачем енергії в туристичному секторі. На підігрів води, приготування їжі, опалення, роботу соляріїв, лазень, велнес, спа та на забезпечення інших додаткових послуг припадає 35% спожитої готелем енергії [10]. В структурі загальних експлуатаційних витрат готелів на споживання енергії припадає понад 10%, і близько 60% викидів вуглецю відбувається за рахунок нехтування енергоефективним обладнанням й оптимальним природокористуванням [11]. Не зважаючи на це, все більше готелів прагнуть брати участь в міжнародних екологічних програмах, які спрямовані на спонукання до використання нетрадиційних джерел тепла й енергії, заощадження ресурсів, сортування сміття, впровадження власних органічних продуктів, рециркуляцію води, тобто діяльність на принципах сталого розвитку, що вимагає від підприємств готельного бізнесу створення спеціальної інфраструктури. Найбільшого успіху в цьому досягли світові готельні мережі. Наприклад, у 2009 році готельний оператор «Hilton» впровадив платформу під назвою «LightStay», метою якої є вимірювання продуктивності корпоративної відповідальності мережі «Hilton Worldwide». Платформа аналізує споживання енергії, водокористування, відходи і викиди вуглецю в кожному готелі «Hilton Worldwide» по всьому світу [12]. У «Marriott International» діє програма сталого розвитку та соціального впливу «360: Doing Good In». Програма ґрунтується на чотирьох основних напрямках: турбота про світ, відповідальна діяльність, посилення можливостей та дотримання прав людини [13]. Готельною мережею «Intercontinental Hotels Group» (IHG) впроваджено онлайн-програму «IHG Green Engage» для забезпечення сталості всієї мережі. Програма спрямована на управління готелями й раціональне використання енергії, води та обмеження викидів вуглецю та відходів, а також мінімізацію загальних витрат на комунальні послуги та вплив на навколишнє середовище. Участь в системі «IHG Green Engage» є першочерговим стандартом для всіх готелів IHG, які визначає їх відповідність вимогам сталого функціонування [14].

Зростання соціальної відповідальності населення в світі, інтенсифікація екологічної освіченості туристів та свідомий вибір екологічних товарів і послуг визначили екологічну відповідальність в готельному бізнесі важливим чинником конкурентоспроможності, що вимагає додаткових інвестицій на переобладнання, модернізацію й створення нової інфраструктури. Підвищуючи таким чином свою конкурентоспроможність, «AccorHotel Group» працює в цьому напрямку більше 15 років. Дороговказом для об'єднання персоналу, гостей і партнерів, що рухаються до сталого зростання, стала розробка комплексної програми соціальної відповідальності PLANET21 Acting Here [15]. Ця програма є прямим посиленням на Порядок денний 21 (Agenda 21) [16] та спрямована на досягнення двох фундаментальних цілей – якість навколишнього середовища і здорова економіка всіх народів світу.

«AccorHotels Group» – це мережа готелів, світовий лідер в сфері подорожей, що пропонує розміщення у понад 4300 готелях й надає обслуговування від «економ» класу до класу «люкс». Готелі «AccorHotels Group» розташовані у 100 країнах світу. Номерний фонд «AccorHotels Group» на січень 2018 р. нараховував більш ніж 600 тис. номерів, що забезпечило йому 6 місце в світовому рейтингу найбільших готельних мереж за кількістю номерного фонду (табл. 1) [12]. Окрім цього, «AccorHotels Group» успішно здійснює діяльність з оренди

нерухомості, наданні консьерж-послуг, коворкінгу, управління ресторанами, організації заходів і надання цифрових рішень [16].

Таблиця. 1.
Портфель готелів «AccorHotels Group» за брендами*

Назва бренду	Кількість готелів	Кількість номерів
Raffles	11	1927
Fairmont	76	29697
Sofitel	126	31939
Pullman	121	36174
MGallery	91	9495
Swissôtel	31	13431
Grand Mercure	48	11086
The Sebel	25	1622
Rixos	16	7129
Загальна кількість за класом «Розкіш і неперевершена якість»	545	142500
Novotel	464	92843
Novotel Suites	32	3928
Mercure	779	100160
adagio	55	6693
Mama Shelter	2	178
Загальна кількість за класом «Середній»	1332	203802
Загальна кількість за класом «Мульті-бренд»	43	5650
ibis	1137	145081
ibis Styles	422	43213
ibis budget	588	58096
adagio access	45	4766
hotelF1	170	12975
Jo&Joe	1	98
Загальна кількість за класом «Економічний»	2363	264229
Загальна кількість	4283	616181

*Дані наведені станом на 01.01.2018р.[17]

Портфель мережі «AccorHotels Group» включає всесвітньо відомі люксові бренди, такі як Raffles, Sofitel Legend, Fairmont, SO Sofitel, Sofitel, One Finestay, Rixos, MGM від Sofitel, Pullman, Swissôtel і 25hours Hotels; популярні бренди середнього класу Novotel, Mercure, Mama Shelter і Adagio; ibis Styles, ibis, ibis Styles, ibis, ibis Styles, бюджетні – ibis. В Україні до мережі AccorHotels належать 4 готелі: ibis Kiev City Center Fairmont Grand Hotel, ibis Kiev Railway Station, Mercure Kyiv Congress, які розташовані в місті Києві [17].

В межах PLANET21 Acting Here в 2011 р. в готелях мережі розпочалося впровадження системи управління на принципах сталого розвитку – Planet 21. Planet 21 складається з 65 індикаторів, кожен з яких призначений для поліпшення соціальних, економічних й екологічних показників діяльності готелю. Слід зазначити, що реалізація програми Planet 21 спрямована, перед усім, на розвиток інфраструктури, сформованої на основі економії ресурсів, використанні енергозберігаючих технологій, раціонального природокористування й корпоративної відповідальності готелю. Програма передбачає проходження готелями мережі чотирьох рівнів: Bronze, Silver, Gold, Platinum. Повний перелік дій наведений в табл.2.

Таблиця. 2.
Перелік дій для отримання рівня Planet 21

Бронзовий рівень	
№ п/н	Дія
1	Призначити лідера Planet 21.
2	Підвищити проінформованість співробітників про дотримання етичних норм і цінностей «AccorHotels».
3	Підвищити проінформованість співробітників про екологічно безпечні способи виконання своєї роботи.
4	Забезпечити гостей екорациональними засобами гігієни (мило, гель для душа та ін.)
5	Використовувати папір повторно

6	Установити стенд с ключовими індикаторами «Planet 21»
7	Використовувати екологічно чисті засоби для чищення
8	Приймати участь у програмі «Plant for the Planet»
9	Внести внесок у програму захисту дітей «WATCH»
10	Заборонити вживання видів риби, які перебувають під загрозою зникнення
11	Щорічно вимірювати і аналізувати споживання води і енергії, вживати заходи, щодо запобігання проблем
12	Впровадити стандарт для потоків води у всіх душах, кранах і туалетах
13	Переконатися, що всі стічні води належним чином оброблені
14	Використовувати енергозберігаючі лампи
15	Переробити всі небезпечні відходи у відповідних місцях
16	Переробляти як мінімум два види відходів (папір, скло, картон або пластик).
Срібний, Золотий та Платиновий рівні	
№ п/н	Дія
1	Встановити автоматичні прилади обліку електроспоживання та води
2	Використовувати альтернативи пластиковим пляшкам
3	Використовувати екологічну фарбу або килими, рушники з екологічної тканини
4	Запропонувати мінімум 2 екологічно чисті продукти: туалетний папір, друкований папір або тканини
5	Виробляти електроенергію з джерел відновлюваної енергії
6	Встановити когенераційну систему
7	Отримувати енергію за допомогою «зеленого тарифу»
8	Ізольовати водонагрівачі, опалювальні й кондиціонуєчі мережі, а також пристрої зі значною тепловою потужністю
9	Вторинне використання води та дощової води
10	Раціонально використовувати приміщення, які не використовуються
11	Встановити автоматичного відключення системи опалення та охолодження
12	Забезпечити номери сортувальними урнами
13	Використовувати екологічні засоби обробки води у басейні
14	Переробляти відходи олії, капсул для кави
15	Отримати зовнішній екологічний сертифікат та стійку сертифікацію будівель
16	Надавати невикористану їжу на благодійність
17	Облаштувати город або сад

Складено автором на основі [18]

У 2013 р. більше половини готелів мережі «AccorHotels Group» не мали рівня Bronze, в той час як в 2017 році частка таких готелів мережі становила лише 9 %. Для отримання рівня Bronze готель має відповідати 16 пунктам, основними з яких є оснащення енергозберігаючими лампами, сортування та переробка як мінімум двох видів сміття: папір, скло, картон або пластик. Для отримання рівня Silver, Gold, Platinum готелі повинні впровадити в інфраструктуру своїх готелів інновації з енергозбереження та вторинного використання відходів.

Система нарахування балів за програмою Planet21 є кумулятивною, а тому кожний готель повинен підтверджувати свій рівень постійно, перш ніж він може перейти до наступного. У 2017 р. частка готелів мережі, які отримали рівні Silver, Gold, Platinum склала 59% , а у 2013 р. таких готелів було всього 35%. При цьому рівень Platinum мали 4% готелів в 2017 р., а в 2013 р. жоден готель мережі не досяг найвищого рівня сталої інфраструктури (рис. 1.) [19].

Заслугує уваги готель «Pullman Reef Hotel Casino», який невикористані площі даху та балкони перетворив на город, встановивши дві гідропонічні систем «Повінь та Стік», що дозволяють вирощувати багато їстівних рослин для гостей готелю. Готель «Tamarind» крім городу має на даху вулики для бджіл, мед яких пропонує у власному ресторані [19]. Такий креативний підхід спрямований на корисне використання наявної інфраструктури в інтересах готелю, гостей і власників бізнесу.

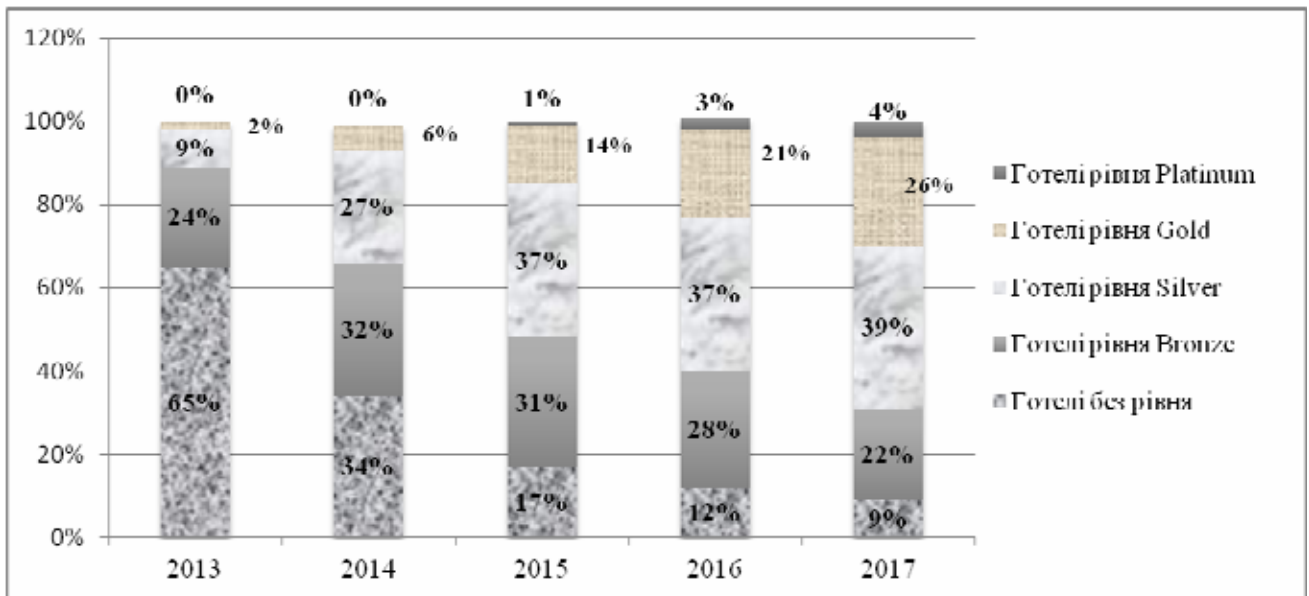

Рис. 1. Динаміка структури готелів за рівнями Planet 21

Складено автором на основі [19]

За даними звіту «AccorHotels Group» в 2017 р. найбільш енерговитратними складовими інфраструктури готелів визначено систему опалення, кондиціонування і вентиляцію, на які припадало 40-45% витрат електроенергії. На підігрів води було витрачено 10-20% загальновикористаної електроенергії за рік, на пральню – до 10%, на електричні системи в приміщеннях (освітлення, телевізори) - 5-10%, на зовнішнє та внутрішнє освітлення - 3-10% і комп'ютерне обладнання (комп'ютери, принтери) - 2-5% [19]. Тому першочерговим завданням готелів мережі «AccorHotels» стає перехід на відновлювальні джерела енергії. Так, на даху готелю «Pullman Quay Grand Sydney Harbor» була встановлена сонячна фотоелектрична система потужністю 100 кВт. (може забезпечити електроенергією 20 звичайних будинків), готель «Nawotel Barossa Valley Resort» встановив 158 кВт сонячну фотоелектричну систему, а готель «Novotel Coeur d'Orly» обладнано гібридним терміналом кондиціонування повітря.

Формування сталої інфраструктури неможливе без застосування інноваційних інформаційних технологій, спрямованих на безперервний аналіз і контроль систем інженерно-технічного забезпечення готельного бізнесу. Тому готельний оператор «AccorHotels» постійно впроваджує інноваційні інструменти («Carbon Action Plan», «GAIA», «IoT» та інші), які відстежують споживання енергії та води, завантаженість номерного фонду і його готовність до прийняття гостя, автоматизує всі бізнес-процеси, використовує системи дистанційного управління споживанням ресурсів, здійснює оцінку доцільності місця розташування готелю, тощо [19]. Застосування програмних комплексів в готелях зводить до мінімуму вірогідність помилки, неправильність розрахунків й можливість подвійної оцінки або неправильного трактування показників.

Показники переходу AccorHotels на сталу інфраструктуру наведені на рис. 2.

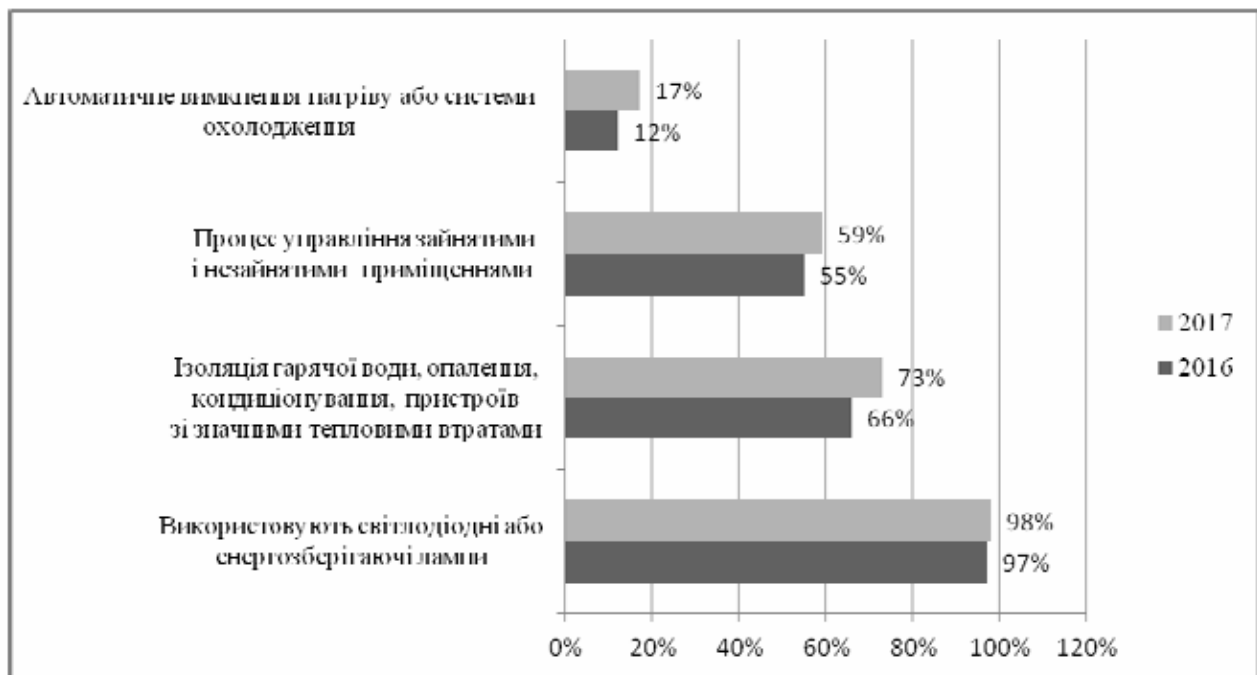

Рис. 2 Частка готелів з елементами сталої інфраструктури в «AccorHotels»

Складено на основі [16]

Використання енергоефективних технологій готелями AccorHotels дозволило не тільки сприяти ресурсозбереженню, а й заощадити на витратах на комунальні послуги. Наприклад, за програмою «Carbon Action Plan», в якій брали участь 1787 готелів мереж, в 2016 р. було заощаджено 10,6%, а в 2017 р. – 13,7% запланованих витрат на воду й електроенергію (рис. 3). Економія в 55,8 млн євро в 2017 р. свідчить про ефективність впровадження сталої інфраструктури готелю.

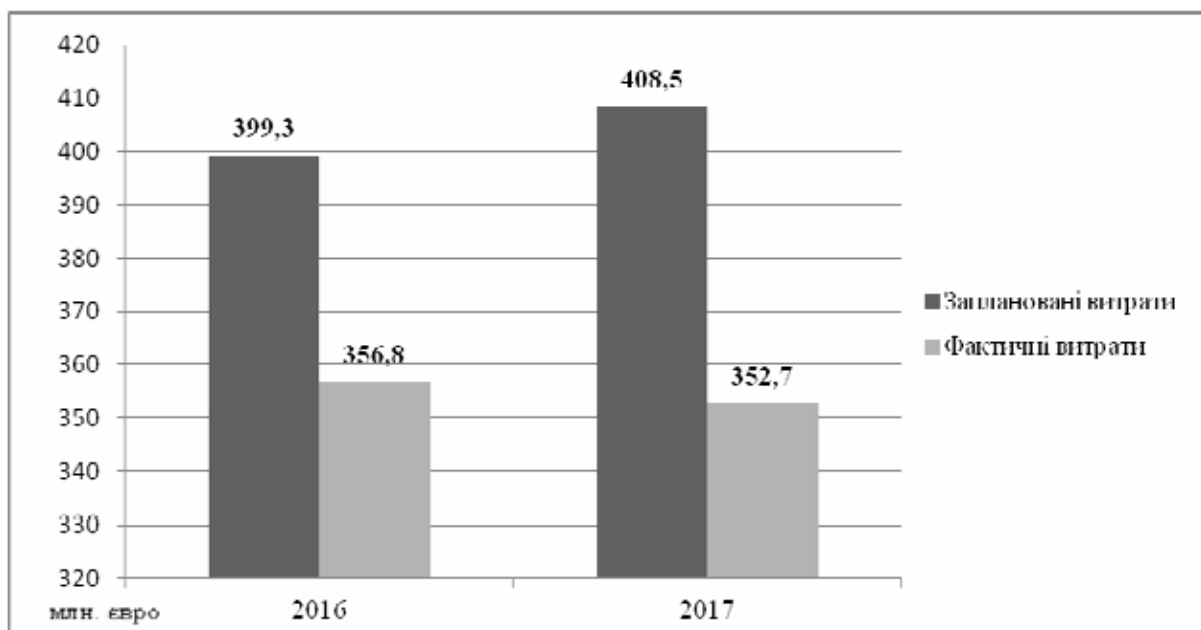

Рис. 3 Динаміка витрат готелів AccorHotels на воду й електроенергію в 2016-2017 рр.

Складено автором на основі [15]

Виходячи з аналізу досвіду готельних мереж, наукових праць закордонних і вітчизняних вчених, під сталою інфраструктурою готелю слід розуміти цілісну систему, що охоплює матеріальний, інформаційний, інженерно-технічний й сервісний комплекс об'єктів й обслуговування для забезпечення ефективної діяльності готелю, сформований на засадах ресурсозбереження й природокористування, який підпорядковується принципам відповідального менеджменту.

Слід відзначити, що розвиток інфраструктури готелю на засадах сталості не завжди вимагає великих витрат. Наприклад, в готелях AccorHotels встановлено мінімальний стандартний рівень потоку води для всіх душів, кранів і туалетів. У багатьох готелях встановлені резервуари дощової води, яка використовується в

господарських потребах. Готелі відстежують загальні тенденції споживання, а також коефіцієнт споживання на гостя (літр / ніч).

Отже, з метою ресурсозбереження й дотримання засад природокористування готельерам слід спрямувати свою діяльність на раціональність, економічність, екологічність й здоровий глузд у розбудові і використанні інфраструктури готелю щодо впровадження автоматичного вимкнення опалення або системи охолодження, механізмів для обмеження споживання води, використання світлодіодних або енергозберігаючих освітлювальних пристроїв, сортування й переробки сміття, управління площами підприємства.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

1. Визначено сутність поняття «стала інфраструктура готелю», яке слід розглядати як цілісну систему, що охоплює матеріальний, інформаційний, інженерно-технічний й сервісний комплекс об'єктів й обслуговування для забезпечення ефективної діяльності готелю, сформованих на засадах ресурсозбереження й природокористування, і підпорядковується принципам відповідального менеджменту.

2. Вивчення досвіду світової готельної мережі «AccorHotels» дозволило сформулювати ряд пропозицій з переходу на сталу інфраструктуру для українських готелів. Перед усім вони стосуються економії й збереження ресурсів, впровадження новітніх технологій, посилення стандартів якості обслуговування, раціонального використання майна.

3. Управління інфраструктурою готелю на засадах сталості вимагає значних капіталовкладень й інвестицій, проте визначає шляхи зниження експлуатаційних витрат, економії ресурсів, формування нових конкурентних переваг в умовах переходу світової економіки на сталий розвиток.

4. Перспективним напрямом подальших досліджень у цій сфері є аналіз чинників впливу сталої інфраструктури на зростання попиту на готельний продукт.

Список літератури.

1. Офіційний сайт громадської організації United Nations Ukraine. Глобальні цілі сталого розвитку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://ecolabeling.wordpress.com/certification_how_to/. – Назва з екрану.

2. Організація готельного господарства: підручник / Байлік, І. М. Писаревський А. Г. ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2015. – 329 с. ISBN 978-966-695-259-5.

3. Кабушкин, Н. І. Менеджмент готелів та ресторанів: навч. посібник / Н. І. Кабушкин. - М.: КноРус, 2016. – 345 с.

4. Нечаюк Л.І. Готельно-ресторанний бізнес: менеджмент. навч. посібник / Л.І. Нечаюк, Н.О. Телеш. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 348 с.

5. О.В. Мілінчук, «Переваги екологічної сертифікації готелів в Україні», Менеджмент в інноваційному розвитку економіки: проблеми та перспективи: матеріал. наук.-практ. конф., м. Житомир, 4 жовт. 2016 р. Київ, 2017. С. 136.– УДК 338.48:640.41133.

6. Офіційний сайт LEED [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://new.usgbc.org/leed>.

7. Офіційний сайт BREEAM [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.breeam.com/>.

8. Офіційний сайт GreenKey [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.greenkey.global/>.

9. Офіційний сайт громадської організації «Зелене досьє» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ecolabeling.wordpress.com/certification_how_to/.

10. Hospitality Industry Focus: Optimising Hotel Energy Management, 30.01.2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dexma.com/hotel-energy-management-hospitality>. – Назва з екрану.

11. Зелена економіка: від глобальної концепції до реалій місцевого розвитку: колект. моногр. Д.: Середняк Т.К., 2018. – 336 с.

12. Annual financial report – Hilton Hotels & Resorts, 2017.–350 pag.. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.: <http://www.corporatereport.com/hilton/2017/ar/>. – Назва з екрану.

13. Annual Report 2017 – Marriott International, Inc., 2017 – pag. 128. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.: <https://marriott.gcs-web.com/static-files/057a8e1a-a5c5-4c20-a51c-0b20bf8a0bc1>. — Назва з екрану.

14. Environmental sustainability report 2017.– IHG, 2017. – pag.12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.:

<https://www.ihgplc.com/responsiblebusiness/environmental-sustainability>. – Назва з екрану

15. Registration Document and Annual financial report –Accor Hotel, 2017.–350 pag. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.: [file:///C:/Users/operator/Downloads/20180330-AH-DDR2017-EN%20\(7\).pdf](file:///C:/Users/operator/Downloads/20180330-AH-DDR2017-EN%20(7).pdf). – Назва з екрану.

16. Consolidated financial statements and notes, 01.01.2018. –Accor Hotel.– №10 –587 pag. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.: [file:///C:/Users/operator/Downloads/AH_Plaquette_conso_31dec2017_EN%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/operator/Downloads/AH_Plaquette_conso_31dec2017_EN%20(2).pdf)

17. Офіційний сайт готельної мережі Accor [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.accorhotels.com>.

18. AccorHotels-ASPAC-CSR-tool-book-2017-report –Accor Hotel, 2017– 28 pag. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://userg6ykqlk.cld.bz/AccorHotels-Academie-NZ/AccorHotels-ASPAC-CSR-tool-book-2017/6-7#zoom=z>.

19. Registration Document and Annual financial report –Accor Hotel, 2014. – 302 pag. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.: file:///C:/Users/operator/Downloads/20180330-AH-DDR2017-EN%20(4).pdf– Назва з екрану.

References.

1. The official site of United Nations Ukraine, “Global sustainable development goals”, available at: https://ecolabeling.wordpress.com/certification_how_to/opendocument (Accessed 1 December 2018).
2. Bajlik, I. M. and Pysarevs'kyj A. H. (2015), “Orhanizatsiia hotel'noho hospodarstva” Organization of hotel industry], KhNUMH im. O. M. Beketova , Kharkiv, Ukraine.
3. Kabushkyn, N. I. (2016) “Menedzhment hoteliv ta restoraniv” [Hotel and restaurant management], KnoRus, Moscow, Russian Federation.
4. Nechaiuk, L.I. and Telesh, N.O. (2003). “Hotel'no-restorannyj biznes: menedzhment”[Hotel and restaurant business: management], Tsentri navchal'noi literatury, Kiev, Ukraine.
5. Milinchuk, O.V. (2016), “Perevahy ekolohichnoi sertyfikatsii hoteliv v Ukraini. Menedzhment v innovatsijnomu rozvytku ekonomiky: problemy ta perspektyvy ”[The advantages of environmental certification of hotels in Ukraine. Management in the innovation development of the economy: problems and prospects.], Kyiv, Ukraine.
6. The official site of Leadership in Energy and Environmental Design, “LEED is green building”, available at: <https://new.usgbc.org/leed> opendocument (Accessed 2 December 2018).
7. The official site of BREEAM , “What is BREEAM?”, available at: <https://www.breeam.com/> opendocument (Accessed 2 December 2018).
8. The official site of GreenKey, “Unlocking sustainability in the hospitality industry”, available at: <http://www.greenkey.global/> opendocument (Accessed 2 December 2018).
9. The official site of Zelene dos'ie , “ Scho take ekolohichna sertyfikatsiia?”, available at: https://ecolabeling.wordpress.com/certification_how_to/ opendocument (Accessed 3 December 2018).
10. Hospitality Industry Focus (2018) “Optimising Hotel Energy Management”, available at: <http://www.dexma.com/hotel-energy-management-hospitality> (Accessed 4 December 2018).
11. Seredniak, T.K. (2018), “Zelena ekonomika: vid hlobal'noi kontseptsii do realij mistsevoho rozvytku”[Green economy: from global concept to local development realities], Dnipro, Ukraine.
12. The official site of Hilton Hotels & Resorts , “Annual financial report Hilton Hotels & Resorts” available at: <http://www.corporatereport.com/hilton/2017/ar/> opendocument (Accessed 2 December 2018)
13. The official site of Marriott International, “Annual Report 2017” available at: <https://marriott.gcs-web.com/static-files/057a8e1a-a5c5-4c20-a51c-0b20bf8a0bc1> opendocument(Accessed 1 December 2018)
14. The official site of IHG, “ Environmental sustainability report 2017” available at: <https://www.ihgplc.com/responsiblebusiness/environmental-sustainability> opendocument (Accessed 1 December 2018)
15. The official site of AccorHotel, “Registration Document and Annual financial report 2017” available at: [file:///C:/Users/operator/Downloads/20180330-AH-DDR2017-EN%20\(7\).pdf](file:///C:/Users/operator/Downloads/20180330-AH-DDR2017-EN%20(7).pdf) opendocument (Accessed 1 December 2018)
16. The official site of AccorHotel, “Consolidated financial statements and notes 2018”, vol. 10 available at: [file:///C:/Users/operator/Downloads/AH_Plaquette_conso_31dec2017_EN%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/operator/Downloads/AH_Plaquette_conso_31dec2017_EN%20(2).pdf) opendocument (Accessed 3 December 2018)
17. The official site of AccorHotels, “Our special offers”, available at: <https://www.accorhotels.com> opendocument (Accessed 1 December 2018).
18. The official site of AccorHotel, “AccorHotels-ASPAC-CSR-tool-book-2017-report” available at: <https://userg6ykqlk.cld.bz/AccorHotels-Academie-NZ/AccorHotels-ASPAC-CSR-tool-book-2017/6-7#zoom=z> opendocument (Accessed 3 December 2018).
19. The official site of AccorHotel, “Registration Document and Annual financial report 2014” available at: [file:///C:/Users/operator/Downloads/20180330-AH-DDR2017-EN%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/operator/Downloads/20180330-AH-DDR2017-EN%20(4).pdf) opendocument (Accessed 3 December 2018).

Стаття надійшла до редакції 10.12.2018 р.